

ЮЗУ „Неофит Рилски“ Благоевград
Правно-Исторически Факултет
Катедра „Публичноправни науки и публичен мениджмънт“
.....

РУЖЕНА ГЕОРГИЕВА КОНДЕВА-ЕЛЧИНОВА

**РАЗСЛЕДВАНЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ПРОТИВ
ГОРСКОТО СТОПАНСТВО**

АВТОРЕФЕРАТ
на дисертационен труд за придобиване на образователна
и научна степен „доктор“

професионално направление 3.6 – право,
научна специалност: наказателен процес

Благоевград, 2014 г.

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита от катедрен съвет на катедра „Публичноправни науки и публичен мениджмънт“ към Правно-исторически факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград (Протокол № 7/10.12.2013 г. от заседание на катедрата).

Дисертационният труд е съобразен със законодателството на Република България, действащо към м. септември 2013 г.

Защитата на дисертационния труд ще се проведе на 26.02.2014 г. от 15.00 ч. в учебен Корпус № 6 на ЮЗУ „Неофит Рилски“, гр. Благоевград.

Материалите по защитата са на разположение на интересувашите се на интернет страницата на Югозападен университет „Неофит Рилски“ Благоевград и в Катедра „Публичноправни науки и публичен мениджмънт“ към Правно-исторически факултет.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД – с. 4 -	
10	
1. Актуалност на изследването – с. 4	
2. Цел и задачи на изследването – с. 5	
3. Методи на изследване – с. 7	
4. Научна новост, практическо значение и приноси на дисертационния труд – с. 7 - 8	
5. Обем и структура на дисертационния труд – с. 8 – 10	
II. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД – с. 10 –	
35	
1. Глава I. Материалноправна основа на разследване на престъпленията против горското стопанство – с. 10 - 13	
2. Глава II. Материалноправни и процесуалноправни проблеми при квалификацията на престъпленията против горското стопанство – с. 13 - 16	
3. Глава III. Процесуална дейност по разследване и доказване на престъпленията против горското стопанство – с. 16 – 27	
4. Глава IV. Особености при разследване и доказване на престъпленията против горското стопанство - с. 27-35	
5.	
ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ ДЕ ЛЕГЕ ФЕРЕНДА – с. 35 – 38	
СПИСЪК НА ПРИЛОЖЕНИЯ – с. 39	

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на изследването. Настоящият дисертационен труд представлява изследване в дълбочина на разследването на престъпленията против горското стопанство. Актуалността му е продиктувана от необходимостта да се аргументира значението на горите за поддържане на екоравновесието, биологичното разнообразие и в крайна сметка за самото съществуване на човека като част от екосистемата. Това обуславя и усилията, които трябва да бъдат положени за опазването и развитието им.

Общата горска площ на България е 3.9 милиона хектара, което представлява 34 % от територията на страната, от които 3.4 милиона хектара гори. Ето защо усилията на държавата в областта на горите са насочени към повишаване на тяхната продуктивност и устойчивост, което е основната цел и на разработената национална горска стратегия, определяща параметрите за развитие на горския отрасъл за периода 2003-2013 г. Въпреки това продължават да са налице тревожни резултати при анализа на състоянието на горския отрасъл - площта на горите е намаляла, зачестяват пожарите и незаконното строителство в горите, ръстът на браконьерството е постоянно висок.

Причините за извършване на незаконна сеч, дърводобив и дървопреработване имат различен характер - икономически, социален, организационен. Налице е съвкупност от негативни явления, като безспорно най-важните причини за извършване на тези престъпления са социално-икономическите. Последните са силно диференцирани – от една страна висока безработица и увеличаване на бедното население, липса на средства за препитание, от друга – силно изявени икономически интереси, изградена мрежа за печалба и разпределение на високи приходи, последните неразривно свързани с изградена корупционна мрежа. Налице са и чисто организационни причини. Често извършваните структурни промени в системата на горите водят до хаос и липса на взаимодействие между органите по охрана в горите и разследващите органи. Състоянието на охраната в горите продължава да е на незадоволително ниво, а процентът на извършените нарушения в горите постоянно висок. Протежирането на определени фирми, занимаващи се с дърводобив и дървопреработване води до заобикаляне на реда и условията за провеждане на търгове, контролът на граничните контролно пропускателни пунктове е занижен, а с добива, преработката, търговията и износа на дървен материал зад граница се свързват изградени вериги за източване на данък добавена стойност. Като следствие на всичко това, се създава своеобразна олигархия – така наречената „горска мафия“.

Престъпленията против горското стопанство представляват важна част от системата на стопанските престъпления с относителен дял от около 10 % , като за някои региони, предвид географското им положение тези престъпления са основни в структурата на стопанската престъпност. Поради спецификата им, успешното правоприлагане изисква от една страна много добро познаване на специалното горско законодателство, а от друга ефективно сътрудничество между разследващите и правораздавателните органи, както и между учени и практикуващи специалисти – лесовъди и юристи.

В процеса на разследване на престъпленията и нарушенията против горското стопанство възникват редица трудности, свързани с доказването им, както и с тълкуването и прилагането на общите и специални материални и процесуални закони. Донякъде причините за това се коренят в непрекъснатите законодателни промени в специалните отраслови закони, някои от които са радикални, но не са намерили съответното отражение в Наказателния Кодекс. Липсват задълбочени теоретични разработки по проблематиката, които да насочат практикуващите юристи при тълкуване и прилагане на нормите. Териториалната ограниченост на тези посегателства от своя страна води до разноречива практика и липса на интерес тя да бъде обобщена и да бъде наложено еднакво прилагане на закона.

Казаното очертава актуалността на разработката и практическото ѝ значение – наличие на многобройни посегателства срещу горското стопанство, които непрекъснато бележат ръст, крайно оскъдни научни изследвания, разпокъсана и необобщена съдебна практика.

Трудът има интердисциплинарен характер, доколкото в неговия предмет, освен проблематика, която е класическа за наказателния процес /процесуална дейност по разследване на престъпленията против горското стопанство, особености на доказване, процесуалноправни проблеми при прилагане на закона и др./ са включени и материално-правни въпроси /глава Първа/, както и даване на насоки /методика/ за разследване на тези престъпления /Глава Четвърта/. В този смисъл заглавието на дисертационния труд следва да се разбира в по-широк смисъл, отразяващ понятието „разследване“ основно като наказателно-процесуален институт. От друга страна в дисертационния труд понятието разследване се разглежда и в криминалистическия му аспект – методика, съдържаща конкретни препоръки относно разследването.

2. Цел и задачи на изследването. Интердисциплинарният характер на дисертационния труд е обусловен от неговата **крайна основна цел** - да представи успешен модел на механизма на борбата срещу горските посегателства. Целта е да се направи подробен теоретичен и практически анализ на разследването на тези престъпления

и да се очертаят възникващите проблеми. Основните задачи на настоящия труд са:

2.1. Да бъде установена системата от наказателноправни норми по сега действащия наказателен закон, която осигурява наказателно-правната закрила на горското стопанство. Да бъде предложено тълкуване на отделните съставомерни признаци на всеки от престъпните състави, отношенията на поглъщане, възможните съвкупности, разграничението им от други престъпления, анализ на специфични хипотези на съучастие, особености на етапите на престъпната дейност, разследване при по-тежко квалифицирани случаи. Да се посочат слабостите в уредбата на престъпленията и да се предложат възможности за подобряване, осъвременяване и разширяване обхвата на наказателно-правната им защита;

2.2. Да се очертаят процесуалните проблеми при разследване на престъпленията против горите - реализация на наказателната и административно-наказателната отговорност, изследване на границите между престъпленията, маловажните случаи на престъпления и административните нарушения; конкуренция между наказателно и административно производство;

2.3. Да бъде подробно анализирана конкретната процесуална дейност по разследване и доказване на престъпленията против горското стопанство: провеждане на първоначални и последващи действия на органите на досъдебното разследване, експертизи, приобщаване на веществени доказателства и веществени доказателствени средства, изземване и отнемане на предмета и средството на престъплението в полза на държавата, предявяване на граждански иск и мерки за обезпечение;

2.4. Да бъдат посочени особеностите при разследване и доказване на конкретните престъпни деяния, пречупени през призмата на характеристиките на предмета на тези престъпления и обстоятелствата, които подлежат на изясняване съобразно предмета на доказване по НПК. Да се очертаят практическите проблеми при доказване на конкретни престъпни деяния против горското стопанство;

2.5. Да се обоснове нуждата от засилване ролята на разследващите органи при разкриване на тези престъпления с оглед повишаване ефективността на наказателното производство, обезпечаването му с годни доказателства, бързото наказване на виновните лица и осъществяването, наред с наказателната, и на превантивна дейност;

2.6. Формулиране на конкретни предложения *de lege ferenda*, в резултат от обобщаване на проведеното изследване;

3. Методи на изследване.

Използвани са общонаучни методи на познание – наблюдение, описание, сравнение, научен анализ и синтез, индуктивен и дедуктивен метод.

Приложени са нормативният, историческият, сравнително-правният, формално-логическият и систематическият метод - частни методи на изследване. Нормативният метод е използван при анализ на материално-правната и процесуална уредба, посредством който се изяснява смисълът на отделните правни норми в съответствие с мястото им в наказателно-процесуалните актове и правните им последици. Правно-историческият и сравнителният анализ са използвани при правени съпоставки с отмененото българско законодателство, проследяване на законотворческите процеси и проучване на законодателството и практиката на други държави, предимно членки на Европейския съюз. Логическият метод е най-често използван в изследването, с помощта на който се изяснява позитивната правна уредба. Използван е и систематическият метод - събиране на съдебна статистика и анализиране на ефективността на правоприлагане, като са обобщени най-често срещаните трудности и неясноти. Посочена е противоречива съдебна практика, правено е сравнение между решения на отделни съдилища, като авторът е изказвал собственото си становище - като наблюдаващ прокурор в Районна Прокуратура Разлог през последните години съм участвала при разследването на десетки случаи, касаещи незаконния добив, превоз и преработка на дървета от горския фонд.

4. Научна новост, практическо значение и приноси на дисертационния труд.

4.1. Първият приносен момент се очертава от проблематиката на научния труд – разследване на посегателствата срещу горите – тема, която не е разглеждана досега в нашата наказателно-правна и наказателно-процесуална доктрина. Ето защо темата е актуална и с голямо практическо значение, доколкото липсват научни разработки, практиката е разноречива, а броят на престъпленията против горското стопанство се запазва постоянно висок.

4.2. Вторият приносен момент е свързан с нестандартния подход към осъществяването на научно изследване и интердисциплинарния му характер. Макар и темата да е формулирана като процесуалноправна, разкъсването на естествената връзка между престъплението и неговите особености и доказването му в рамките на наказателния процес, особено когато се касае за разследване на конкретни престъпления, значително би обеднило разработката. Ето защо, считам че избраният подход към темата – да се разгледат нейните материалноправни, процесуални и

криминалистически аспекти - е сам по себе си принос към правната литература, още повече че подобни съчинения са рядкост в българската наука.

4.3. На трето място приноси моменти, предвид липсата на подобни разработки, се съдържат в анализа на материално-правните разпоредби относно престъпленията против горското стопанство, осъществен чрез класическото разглеждане на елементите на състава.

4.4. На следващо – четвърто място – трябва да се посочи изследването на трудностите при квалификацията на деянията, като се разкриват отношенията на конкуренция и поглъщане, възможните съвкупности и се отграничават престъпленията по чл. 235 и 236 НК от сходни състави на престъпления – предимно против собствеността.

4.5. Петият приносен момент е свързан с изследването на границите между престъпленията, маловажните случаи на престъпления, административните нарушения и деянията по чл. 9 ал. 2 НК, което е особено съществено предвид идентичността на престъпните състави и тези на административните нарушения по отрасловите закони и липсата на законовоустановени критерии за отграничаването им.

4.6. Пак във връзка с казаното в предходния пункт, шестият приносен момент се проявява в изследването на процесуалните проблеми при реализацията на наказателната и административно-наказателната отговорност, когато едно и също лице е осъществило деяние, разкриващо признаците както на престъпление, така и на административно нарушение.

4.7. На седмо място приноси моменти се съдържат в очертаването на особеностите на разследването, пречупени през призмата на характеристиките на престъпленията против горското стопанство и поставените за разглеждани практически проблеми при доказване на тези престъпления.

4.8. Накрая научен принос са и предложенията *de lege ferenda*, които са резултат от обобщаването на проведеното изследване на доктрината, съдебната и прокурорска практика и законодателството и целят оптимизиране на правната уредба и в крайна сметка повишаване ефективността на борбата с този вид престъпления.

5. Обем и структура на дисертационния труд.

Дисертационният труд е в обем 285 страници, ведно с приложенията, и е разделен на увод, четири глави и заключение. Главите са разделени на параграфи. Приложенията са 14 на брой и включват графики за разпространение на горската престъпност, данни за личността на извършителите, списък на подзаконови нормативни актове по прилагане на законите за защита и развитие на горите, ведомствени и нормативни актове, цитирани съдебни решения, използвани съкращения

и др. Справката за литературни източници включва 141 заглавия на български, английски, немски и руски език. Бележките под линия са 338 на брой. Приложени са още: справка за приносите на дисертационния труд, справка относно изпълнени критерии и показатели за придобиване на образователна и научна степен доктор, автобиографична справка на докторанта, резюме на английски и немски език.

Предмет на разглеждане в *първата глава* са разпоредбите на НК, очертаващи престъпленията против горското стопанство, тъй като само детайлният анализ на текстовете може да даде основа за изследване на проблемите, свързани с разследване и доказване на тези посегателства. Разгледано е съотношението между формите на изпълнителното деяние и са направени изводи с практическо значение.

Изложението в *глава втора* има за задача да разкрие трудностите при квалификацията на деянията, обусловени от възникващите специфични хипотези на съучастие, особености на стадите, единство и множество на престъпленията. Накратко са разгледани и особеностите при по-тежко квалифицирани случаи по чл. 235, ал.3 и 4 НК. Съществена част от тази глава е изложението, посветено на отграничаването на престъпленията по НК от административните нарушения по специалните закони и деянието по чл. 9 ал. 2 НК, което има особена стойност от гледна точка на практиката по прилагане на общите и специалните закони. Изследвани са и процесуалните проблеми на административното наказване и наказателното преследване, когато следва да се реализира отговорността на лице, чието деяние осъществява едновременно и състав на административно нарушение, и състав по чл. 235 или 236 от НК. Анализирани са случаите на конкуренция между наказателното и административното производство, образувани срещу едно и също лице за едно и също деяние.

Глава трета има за предмет конкретната процесуална дейност в наказателното производство и особеностите на тактическата й организация - образуване на досъдебно производство, първоначални и последващи следствени действия, правомощия на разследващите органи. Посочени са видовете експертизи, непосредствено свързани със спецификата на горските посегателства. В изложението са засегнати и въпросите относно изземване и отнемане на предмета и средството на престъплението, събиране на веществени доказателства, предявяване на граждански иск и мерките за обезпечение. Практически интерес представлява изясняването на ролята на разследващите органи в сферата на превенцията на този вид престъпност и превантивната политика.

Глава четвърта разглежда особеностите при разследване и доказване на престъпленията против горското стопанство, като по този начин дава основа за отграничаване на близки състави и може в значителна степен да подпомогне правоприлагащите органи, когато са

изправени пред хипотези на конкуренция на състави. Посочени са обстоятелствата, подлежащи на изясняване, съобразно предмета на доказване по НПК - общи обстоятелства и конкретните обстоятелства, подлежащи на изясняване при незаконната дейност за придобиване на дървета от горския фонд /чл. 235, ал. 1 НК/, извършени престъпни действия с незаконно добит от друго дървен материал /чл. 235, ал. 2 НК/ и обстоятелства, подлежащи на изясняване при престъпно унищожаване и повреждане по чл. 236 НК. В § 2 са разгледани практически въпроси на разследването и доказването на различните деяния по чл. 235 НК и са посочени конкретни проблеми на правоприлагането. Изложението е фокусирано върху особеностите в процеса на практическото доказване на тези престъпления, като подробно са очертани насоките, в които следва да се води разследването, за да се докаже извършването на различните форми на изпълнителното деяние, като е използвана широко позитивноправната уредба на Закона за горите, и другите специални закони. Засегнати са криминалистическите аспекти на разследването на тези престъпления.

Заключението обобщава резултатите от труда и на тази основа авторът прави предложения *de lege ferenda*, които са не само плод на научното изследване, но и на практическата работа, в която особено ясно се забелязват недостатъците на законодателството.

II. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

В **увода** е обоснована обществената значимост на разглежданите проблеми, причините за извършване на незаконния дърводобив и важното място на престъпленията против горското стопанство в системата на стопанските престъпления.

Глава I. Материалноправна основа на разследване на престъпленията против горското стопанство

Макар и темата на труда да е формулирана като процесуалноправна, в глават I са анализирани съставите на престъпленията против горското стопанство, уредени в глава VI на Особената част на НК „Престъпления против стопанството”, раздел II „Престъпления в отделните стопански отрасли” – чл. 235 и чл. 236 НК. Това е необходимо доколкото, както вече беше споменато, разкъсването на естествената връзка между престъплението и неговите особености и доказването му в рамките на наказателния процес, особено когато се касае за разследване на конкретни престъпления, значително би обеднило разработката.

В § 1 „Общи положения“ е очертавана необходимостта от задълбочено изследване на наказателноправната защита на горите, която има важно не само стопанско, но и екологично значение. Посочен е родовият обект на всички престъпления против стопанството - отношенията, свързани с установените общи и специфични правила или изисквания за управление на стопанската дейност с оглед защитата интересите на държавата и обществото. За разлика от престъпленията против собствеността при престъпленията против стопанството не се стига непосредствено до засягане на чуждо право на собственост, а до накръняване на определени стопански изисквания и условия за нормално и легално осъществяване на стопанската дейност. Макар и да не са изрично формулирани като бланкетни правни норми, разпоредбите на чл.235 и чл.236 от НК препращат към други нормативни актове извън НК.

В § 2. „Незаконна дейност за придобиване на дървета от горския фонд“ е анализирана разпоредбата на чл. 235, ал.1 НК.

Разгледан е НЕПОСРЕДСТВЕНИЯТ ОБЕКТ - обществените отношения, свързани със законосъобразното управление и функциониране на добива на дървета от горските територии, така нареченият незаконен добив в широкия смисъл на това понятие.

Посочени са ПРИЗНАЦИТЕ ОТ ОБЕКТИВНА СТРАНА: предметът на престъплението обхващащ всички, каквито и да било, дървета или части от тях, включително отсечени или паднали, влизащи в горите и горските територии; формите на изпълнителното деяние - сечене, събиране, добиване, вземане и извозване и специалното условие от обективна страна - липса на редовно писмено позволение за извършване на съответната дейност, както и признаците относно престъпния резултат, които претърпяха съществени законодателни изменения. През 2006 г. в разпоредбата на ал. 1 думите „когато с това са причинени немаловажни вреди“ бяха заличени, поради което в теорията и съдебната практика се приема, че престъплението е формално. Това законодателно разрешение предизвиква редица въпроси, тъй като самият характер на очертаните в текста посегателства предполагат причиняването на определени вреди на горското стопанство.

СУБЕКТ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО е всяко наказателно-отговорно лице. С изменението на чл.235 НК от 2004 г. се предвиди по-тежко наказуем състав в чл. 235, ал. 3 точка 2 НК, когато престъплението по ал. 1 и 2 е извършено в съучастие със служител по горите, който се е възползвал от служебното си положение.

СУБЕКТИВНА СТРАНА - деянието е умишлено.

НАКАЗАНИЕ - „лишаване от свобода“ до шест години и кумулативно предвидена санкция „глоба“ от 1000 до 20 000 лв.

В § 3 са разгледани действията с незаконно добит от друг дървен материал - чл. 235, ал. 2 НК.

Очертани са характеристиките на престъплението по ал.2 като последваща престъпна дейност, намираща се в пряка връзка с предходно престъпно деяние по ал.1 или с осъществено административно нарушение ЗГ или друг специален закон.

Б. НЕПОСРЕДСТВЕН ОБЕКТ на престъплението е нормативно уредената охранителна и контролна дейност, осъществявана от оправомощените органи на държавните лесничейства и горски стопанства върху вече добитата дървесина.

В. ПРИЗНАЦИ ОТ ОБЕКТИВНА СТРАНА: Предмет на престъпното деяние е незаконно добит от друго дървен материал, като за разлика от ал. 1, където се говори за дървета като живи растителни организми, тук предмет на престъпно посегателство е вече добитият от друго незаконен дървен материал. Формите на изпълнителното деяние са укриване, товарене, транспортиране, разтоварване, съхраняване и преработване, като са криминализирани различните стопански дейности, осъществяващи се след непосредственото добиване на дърветата от страна на трето лице и извозването им до временен горски склад. Престъпният резултат и при престъплението по ал. 2 претърпя изменения, идентични с тези по ал.1, като през 2006 г. отпадна текстът „когато с това са причинени немаловажни вреди”. В по-предишните редакции на чл. 235 ал. 2 НК от 1991 г., 1997 г. и 2002 г. се изискваше деянието да не представлява маловажен случай.

Г. СУБЕКТИВНА СТРАНА. Престъплението е умишлено. Спорно е дали престъплението се извършва винаги и само с пряк умисъл или при някои от формите на изпълнителното деяние е възможно да бъде осъществено и с евентуален умисъл.

Д. СУБЕКТ - всяко наказателно-отговорно лице.

Е. НАКАЗАНИЕТО е идентично с наказанието в ал. 1.

§ 4. Унищожаване или повреждане на някои елементи от горския фонд - чл. 236 НК.

А. НЕПОСРЕДСТВЕН ОБЕКТ на защита при посегателствата по чл. 236 НК са отношенията, свързани с рационалното използване и опазване на горския растителен свят и горските екосистеми.

Б. ОБЕКТИВНИТЕ ПРИЗНАЦИ на състава на престъплението са предмет, изпълнително деяние и престъпен резултат. В този текст не са предвидени допълнителни елементи, характеризиращи деянието или предмета, както това е сторено при разпоредбите на чл. 235, ал. 1 и 2 НК. Предмет на престъплението са отделни елементи от горските територии - горски дървета, младеняк, подраст, горска култура и горски разсадник, като изброяването им в текста на закона е изчерпателно.

Изпълнителното деяние е посочено като „унищожаване” или „повреждане” по какъвто и да е начин и отразява степента на въздействие върху предмета на престъплението. Начинът, по който е очертано изпълнителното деяние в разпоредбата на чл. 236 НК дава възможност да се обхване с изразите „унищожи” и „повреди” и престъпният резултат, тъй като посочените думи характеризират не само деянието, но и непосредствените последици, до които то е довело. Съществен и тук е проблемът за размера на причинените вреди. Подобно на престъпленията по чл. 235, ал.1 и ал.2 НК и разпоредбата на чл. 236 НК, до изменението през 2006 г. се посочваше, че деянието е престъпно, когато с него са причинени немаловажни вреди. При действащия текст на разпоредбата изискването причинените вреди да са немаловажни отпадна. Критериите, по които правоприлагащите органи приемат, че причинените вреди са немаловажни са същите, както при престъпленията по чл. 235 НК.

Понятието „особено тежък случай”, представляващо квалифициран състав на престъплението следва да се тълкува съгласно критериите, посочени в чл. 93 т.8 НК.

В. СУБЕКТИВНА СТРАНА – деянието е умишлено. Де леге ференда може да се помисли относно криминализиране и на непредпазливите деяния.

Г. СУБЕКТ на престъплението може да бъде всяко наказателно-отговорно лице.

Д. НАКАЗАНИЕТО е лишаване от свобода до две години или пробация (до изменението ДВ бр. 103 от 2004 г., в сила от 01.01.2005 г. - поправителен труд), както и кумулативно предвидена глоба в размер от сто до триста лева, а в особено тежки случаи се предвижда наказание лишаване от свобода до пет години.

Глава II.

Материалноправни и процесуалноправни проблеми при квалификацията на престъпленията против горското стопанство

В практиката си прокуратурата и съдилищата са изправени пред редица трудности при квалифициране и доказване на извършените посегателства. Основните причини, които вече бяха изтъкнати, са: значителна по обем и в някои случаи противоречива позитивна нормативна уредба; несъответствие между понятията, използвани в посъвременните норми в Закона за горите, Закона за защитените територии и Наказателния кодекс; не съвсем сполучлива регламентация в НК, която позволява различни тълкувания и спорове и не на последно място – липса на достатъчна тълкувателна дейност на ВКС по тези дела, чрез

която би могло да се унифицира практическата дейност на отделните районни и окръжни съдилища.

Въпросите, които са разгледани в тази глава са условно разделени в две групи:

Първата група обхваща проблемите, свързани с разследване на престъпленията против горското стопанството в случаите на недовършена престъпна дейност, единство и множество на престъпления, повторност. Разгледани са и различните форми на задружната престъпна дейност. Отделено е внимание на някои специфични за тези престъпления хипотези на съучастие и особеностите на стадите. Отделено е внимание и на разследването при някои от по-тежко квалифицираните случаи. В § 2 подробно са анализирани особеностите при:

а) Хипотези на съучастие при престъпленията против горското стопанство. Разгледани са въпросите за отношението между *интелектуалното помагачество* и последяващата престъпна дейност, изразена в укриване, хипотезите, когато се изпълнява *чужда поръчка без или срещу възнаграждение*, случаи на разследване на *посредствено извършителство*. Посочени са основанията за наличие на *грешка по смисъла на чл. 14 НК*, която води до ненаказуемост. С оглед пълнота на изложението е направено *разграничение между съучастие по Наказателния кодекс и съучастие по ЗАНН*.

б) По-нататък в този параграф са разгледани *особеностите на стадите на престъплението*, като процес във времето, които дейности по добив и разпореждане с добитата дървесина могат да бъдат с по-кратка или с по-голяма продължителност, което поставя и въпроса за *довършеността на престъплението*, особено актуално при деянията „товарене”, „разтоварване” и „транспортиране”. В тази връзка е разгледан и *доброволният отказ от извършване на престъпление*.

в) Детайлно по-нататък са разгледани въпросите относно *единство и множество на престъпленията* против горското стопанство - продължавано престъпление, реална и идеална съвкупност от престъпления. Поради по-различното разрешаване на проблема за съвкупност от деяния съгласно особените разпоредби на ЗАНН са очертани и разликите между наказателния и административния процес.

г) Накрая са очертани особеностите на разследване при някои от по-тежко квалифицирани случаи по чл. 235, ал. 3 и 4 НК - *деянието е извършено от две или повече лица, сговорили се предварително за неговото осъществяване, деянието е извършено в съучастие със служител по горите, който се е възползвал от служебното си положение, престъпленията по чл. 235 ал. 1 - 3 са извършени от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група, осъществяването на деянието е чрез*

използване на неистински или преправен документ или на документ с невярно съдържание. Направени са предложения де леге ференда.

Втората група проблеми, предмет на разглеждане в § 3 и § 4 е свързана с изясняване на връзката и отношението между административното наказване и наказателния процес и възникващите процесуално-правни проблеми в тази връзка.

В § 3 са разгледани маловажните случаи на престъпление – чл. 235 ал. 6 НК. Направен е опит за даване на ясни и практически приложими критерии за съотношението и отграничаването между: *престъпление – маловажен случай на престъпление – административно нарушение – деяние по чл. 9 ал. 2 НК.* Разграничаването между престъпленията от административните нарушения и деянията, които са малозначителни – чл. 9 ал.2 НК е наложително, тъй като съществува значително припокриване между съставите на престъпленията, предвидени в НК и съставите на административните нарушения, очертани в отрасловите закони Това на практика налага да се очертаят границите между двата вида правонарушения и да се установят критериите, които ще позволят да се определи кога осъществено е правонарушението е от административен характер и кога е престъпление. Маловажността и немаловажността на всеки конкретен случай се преценява съгласно цялостната характеристика на деянието. Казаното е толкова по-важно, като се има предвид, че с коментираното вече изменение на чл. 235, ал. 1 и 2 НК бяха премахнати думите „когато с това са причинени немаловажни вреди“, които даваха ясен ориентир в кои случаи може да се говори за престъпление и в кои – не. В тази връзка е обсъден и въпросът за прилагането на чл. 9, ал. 2 от НК и отношението му към евентуалното административно наказване. Накрая са направени изводи с практическо значение и са дадени предложения де леге ференда.

В § 4 са разгледани проблемите на съотношението между наказателното и административното производство и по-конкретно конкуренцията в досъдебната и в съдебната фаза между две производства, когато делата са образувани за едно и също деяние срещу едно и също лице.

Практически интерес представляват случаите, когато в съдебната фаза сме изправени пред две висящи административни производства срещу едно и също лице за едно и също деяние – едното по реда на ЗАНН, а другото – по реда на гл. XXVIII НПК. С оглед пълнота на изложението са посочени основните въпроси относно допустимостта на прилагането на норми по ЗАНН и специалните горски закони в хода на производството по глава 28 НПК.

В общ план са посочени случаите на конкуренция между наказателно и административно производство, образувани и водени

срещу едно и също лице за едно и също деяние, при наличие на основания за освобождаване или погасяване от наказателната отговорност /амнистиране на престъпление по чл. 235 или чл. 236 НК/.

Разгледани са и особеностите на погасителната давност в наказателното право и погасителната давност за налагане на административни наказания, както и основните правила за наказателно преследване по чл. 81 НК, за спиране и прекъсване на давността, които се прилагат и за сроковете по чл. 34 ЗАНН (чл.11 ЗАНН).

Глава III.

Процесуална дейност по разследване и доказване на престъпленията против горското стопанство

В тази глава се разглежда подробно конкретната процесуална дейност, която трябва да бъде извършена в рамките на наказателното производство за престъпления против горското стопанство.

В § 1. *Общи положения* са набелязани особеностите, които разкрива конкретната процесуална дейност в хода на досъдебното разследване на престъпления по чл. 235 и чл. 236 НК. Проблемите възникват поради няколко основни причини. На първо място откриването и констатирането на правонарушения по отрасловите закони се извършва от горски и паркови служители, които не са част от системата на разследващите органи в Република България и не могат да извършват процесуално-следствени действия. На второ място в хода на образуваното наказателно производство за престъпления против горското стопанство се впитат специалните правила на административното производство, което от една страна налага тяхното добро познаване, а от друга последните не винаги са в съответствие с правилата на доказване по НПК. Не на последно място усложнения възникват и в случаите на незаконосъобразно или непрецизно извършени първоначално-следствени действия - изготвяне на протоколи за оглед на местопроизшествие, за претърсване и изземване, оглед на веществени доказателства.

Трудностите при доказване на престъпленията против горското стопанство, продиктувани от начина на извършване на изпълнителните деяния и спецификата на дейностите по дърводобива и дървопреработването, обуславят от своя страна особеностите на методиката и тактиката на разследване. Поради специфичния начин на осъществяване на тези престъпления, голямо значение в процеса на доказване имат не само фактите и обстоятелствата, влизащи в основния предмет на доказване съгласно чл. 102 НПК (главният, основен факт на доказване), но и контролните и насочващите факти. При липса на

доказателства, които директно да установяват фактите от значение за делото - авторство, време, място и начин на извършване на деянието, е необходимо да се установяват промеждутъчни и странични факти и обстоятелства. Често доказването се осъществява не посредством първични, а чрез производни доказателства.

В процеса на разкриване и доказване на тези престъпления се използват всички предвидени в НПК процесуални способи за събиране и проверка на доказателства. Провеждат се разпити на свидетели, обвиняеми и вещи лица, очни ставки. Винаги, когато е обективно възможно, при условията на чл. 212, ал. 2 НПК, се извършва оглед на места, предмети, местности и помещения, които може да се съчетават с разпит на местопрестъплението и следствен експеримент и се изготвят ориентиращи, обзорни, възлови и детайлни фотоснимки. В хода на първоначалните следствени действия се извършват претърсване и изземване на помещения и превозни средства. При оспорване на авторството на извършеното престъпление и наличието на свидетели-очевидци е възможно да бъде извършено разпознаване на лица.

В заключение може да се посочи, че разследването на престъпленията против горското стопанство, осъществено при спазване на принципите на наказателния процес и изискванията за обективност, всестранност и пълнота, има за задача и следва да предостави на съда годни доказателства за провеждане на съдебното производство, като едновременно с това гарантира на обвиняемия правото му на защита.

§ 2.1. Първоначални и последващи действия на органите на досъдебното разследване.

Разгледани са дейностите, които се извършват в хода на проверката преди образуване на наказателното производство /предварителна проверка/, образуване на досъдебно производство, действията на органите на досъдебното разследване и извършването на неотложни следствени действия, като е акцентирано върху значението за бързина и качество на разследването.

А. Извършването на проверка преди образуване на наказателното производство е очертано в сравнителен-исторически аспект – чл. 191 на НПК-1974 г. до изменението му със ЗИДНПК, ДВ бр. 50/30.05.2003 г., отм. ДВ, бр. 86 от 28.10.2005г. и съществуващата към онзи момент възможност да бъдат извършвани проверовъчни действия от определени административни органи с оглед установяване налице ли са основания за образуване на наказателно производство. Анализирана е съществуващата тогава идея в кръга на съответните административни органи по чл. 191 ал. 1 НПК да се включат горски служители или съвместни екипи от горски и полицейски служители, като статутът им се уреди в

специалните закони и ЗМВР и възможността същите да събират годни доказателства при условията на отменения чл. 191, ал. 2 НПК.

Съгласно действащата Инstrukция № И 89/10.03.2011 за провеждане на предварителни проверки (подписана от Главния прокурор на РБ и МВР, обявена частично за нищожна с Р № 10567/18.07.2012 по адм. д. № 14419/2011 на тричленен състав на ВАС) и Правила за взаимодействие между ПРБ и МВР по водени оперативни дела, извършване на проверки и провеждане на неотложни и първоначални действия по разследването, утвърдени със Заповед № ЛС-2556/23.08.2013 на ПРБ, № I-з 1477/05.08.2013 на МВР, приети на основание чл. 138 т.1 и т. 4 от ЗСВ и чл. 21 т. 11а ЗМВР, преди да бъде образувано наказателно производство се извършват проверки, които се възлагат от прокурора съгласно чл. 145, ал. 1, точка 1 и точка 3 от ЗСВ и чл. 6 ИППП.

Б. Образуване на наказателно производство. С приемането на новия НПК, възможността горски административни органи в хода на предварителната проверка да извършват неотложни следствени действия, преди образуване на наказателното производство отпадна. Премахването на предварителната проверка от НПК затрудни нейното практическо приложение, доколкото в някои случаи образуването на наказателно производство е невъзможно без проверка. В зависимост от събирането на данните по време на проверката прокурорът преценява дали да образува наказателно производство или да постанови отказ да се образува наказателно производство. Ако сигналът за извършено престъпление против горското стопанство не е бил подаден до прокуратурата, а до органите на МВР, в съответното РУ „Полиция“ се извършва същата по съдържание проверка под наблюдението на компетентната прокуратура. Ако още в първоначалния сигнал до полицията се съдържат достатъчно данни за престъпление против горското стопанство, дежурният разследващ полицай извършва при неотложност първоначални следствени действия, с които наказателното производство започва на основание чл. 212 ал.2 НПК. Когато сигналът за извършеното посегателство е подаден до съответното стопанство, служителите към подвижната охрана-горски стражари, експерти по охраната - извършат проверка, след което се образува административна преписка. Ако в хода на образуваното административно-наказателно производство са допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, по-късно след образуване на наказателно производство, те могат да се сметат за нарушаване на правото на защита на обвиняемия, което ще създаде затруднения при доказване на деянието и авторството.

В. Органи на досъдебното разследване. Разбирането, че като разследващи органи трябва да действат работещи професионалисти с опит и знания, свързани с определен кръг престъпни деяния, е

продиктувано от особеностите на тези дейности. Идеята определен кръг специфични престъпления да се разследват от органи, които имат специални знания е съществувала още с приемането на стария НПК от 1951 и от 1974 г. и е действала до 1990г. Понастоящем би могло да се помисли върху идеята да се даде възможност на изрично определени горски служители да извършват отделни процесуално-следствени действия (на основание чл. 212 ал.2 НПК или възложени им от друг разследващ орган), или цялостно разследване, както и да изпълняват други функции в наказателния процес, присъщи на разследващите органи. В същото време при разглеждане на тази идея *задължително следва да бъдат обсъдени всички съмнения и опасения, свързани с подготовката на тези органи* - дали горските (паркови) служители ще разполагат с необходимата процесуална компетентност за разследване. Нужно е въвеждането на ясни критерии за тяхната квалификация и правомощия и точно определяне на обема на тяхната предметна компетентност. De lege Ferenda са възможни няколко варианта за решение:

1. В НПК - чл. 52, ал. 3 и чл. 194, ЗМВР и специалните закони изрично да се предвиди възможност като разследващи органи за престъпления против горското стопанство да действат определени горски (паркови) служители, като се създаде специално звено - наречени например „горски инспектори“, по подобие на съществуващите митнически инспектори /чл. 194 ал.4 НПК/.

2. Друг вариант е горските разследващи да бъдат част от структурата на полицейското разследване, но с оглед спецификата на престъпленията срещу горите да имат по-особен статут, например по образец на Транспортна полиция, Гранична полиция и Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ /до месец юни 2013г. ГДБОП беше специализирана полицейска служба към МВР/.

3. Съществува и трети вариант – с оглед установените трудности при разследване на тези дела, преодоляването им да се осъществи чрез въвеждане на по-тясна специализация на разследващите полицейски органи, информационното им осигуряване и техническо обезпечаване, по-добро взаимодействие с горските експерти, подходящо практическо обучение и пр.

Независимо от това кой вариант ще бъде възприет, тези специализирани разследващи органи трябва задължително да имат правомощия да осъществяват неотложни следствени действия при условията на чл. 212, ал. 2 НПК, когато незабавното им извършване е единствената възможност за събиране и запазване на доказателствата. При всички случаи, целта е постигане на ефективно досъдебно разследване, гарантиращо разкриване на обективната истина, а това

означава провеждане на последователни и научно-обосновани реформи в досъдебното производство.

Г. Неотложни действия. Бързина и качество на разследването. В Раздел II на Методическите указания за разследване на престъпленията и установяване на нарушенията по горите, разработени съвместно между ГП на РБ, МВР и Държавната агенция по горите, приети на 22.01.2008, изм. и доп. м. март 2009, са уредени редица процесуално-правни въпроси на разследването на престъпленията против горското стопанство, от които най-голямо значение имат правилата относно неотложните действия. При разследване на тези престъпления е от особено значение бързината, поради което, когато деецът е заловен на мястото на деянието, при или непосредствено след неговото извършване и са налице и другите условия на чл. 356 и чл. 362 НПК, се провежда бързо или незабавно производство. С оглед методиката и тактиката на разследване, особените доказателствени средства и способности за събиране на доказателства, въвеждането на фигурата на „горския инспектор“, който да изпълнява функциите на разследващ орган възможно най-бързо и ефективно, е още по-наложителна. Бързината на разследване обаче не трябва да е за сметка на разкриване на обективната истина и да накърнява правата на обвиняемия. Бързината при водене на наказателно производство се налага и с оглед още едно основание - кратките срокове за реализиране на административна отговорност, ако наказателният процес се прекрати.

§ 2.II. Експертизи.

Особено внимание е обърнато на оценителните експертизи, чрез които се установява размера на причинените на горски фонд вреди и пазарната стойност на предмета на престъплението. Очертани са проблемите, които възникват относно начина и методиката, които се използват. Изтъкната е необходимостта с оглед характера на поставените задачи да се назначават комплексни експертизи, които се изпълняват от две или повече вещи лица (оценител и лесовъд) или да се изготвят само от един експерт, който притежава и двете специалности. Даден е отговор на въпроса как и по какъв метод се определя размерът на вредите и пазарната стойност на инкриминираните дървета, какви задачи да се поставят на вещото лице и с оглед целесъобразност на експертизата дали същата да се съпровожда с личен оглед от вещото лице на предмета и мястото на престъплението и съчетаването му с извършването на следствен експеримент.

Назначаването на лесовъдни експертизи се налага в случаите, в които по делото са събрани доказателства (писмени и гласни), с които се претендира законен произход, но са възникнали основателни съмнения относно тяхната относимост към процесния дървен материал. Тук

основният въпрос, който се поставя е за относимостта на откритите фасонирани материали и представените по делото оправдателни документи за объл материал, от които да се направи извод може ли от описаните в тях дървета да се получи инкриминираният фасониран дървен материал.

При технически експертизи приоритетно се изследват отпечатьци от печати и щемпели - положени горски марки (контролна горска марка, експедиционна горска марка или фирмена производствена горска марка) върху челата на дървените материали, вид на марките, оригинални ли са или не, какво се разчита в надписите на набитите с тези марки отпечатьци и щемпели. Назначават се и втора група технически експертизи, свързани с изследване на подправени документи и ценни книжа - за установяване на предполагаемо заличаване по механичен или по химичен начин на текст или знаци, фиксиране на добавки или преправки към основния текст, техния автор и времето на написване, разчитане на залети, зацапани или зачеркнати текстове. Назначават се експертизи и относно установяване на техническа (материална) подправка на подпис, както и експертиза на документ, съставен след полагане на подписи („кражба” на подпис).

Случаите, когато е наложително да се назначават съдебно-почеркови експертизи са тези, когато по делото са представени писмени доказателства, по отношение на които следва да се установи кой е действителният им автор. Обект на изследване са изписани ръкописни текстове или положени подписи в превозни билети, фактури, актове за установяване на административни нарушения, наказателни постановления, договори, разрешителни за сеч или транспортиране, спецификации и други документи. Тези експертизи изследват почерка, но могат да имат за обект и подпис или цифрово писмо.

Дактилоскопни и трасологични експертизи се назначават по-рядко. С тях се установява авторство на оставени на местопрестъплението или върху предмета и средството на престъплението следи, които в някои случаи при липса или недостатъчност на други доказателства може да окажат решаваща роля в процеса на разследване. Ролята на тези експертизи е преди всичко във връзка с доказване на авторството на деянието и механизма на извършване на престъпното деяние. Изследват се оставени следи от ръка или крак, следи от оръдия, от средства за извършване на престъплението, в това число от автотранспортни средства - от гуми и от ходовата част на товарни автомобили.

Финансово-счетоводни експертизи се назначат по-рядко - при събрани писмени доказателства - счетоводни документи. Задачата на вещото лице е да определи относимостта и съответствието на вида и количеството на откритите добити дървени материали с това, посочено в счетоводните документи на търговеца- производител. Проверява се дали

в случаите на спечелен търг за добив на дървесина, наред със законния добив, от страна на търговските фирми се извършва и незаконен добив – над определените количества, извън определените места или на друг дървесен вид.

§2.III. Веществени доказателства и веществени доказателствени средства.

В този параграф, с оглед особено важната им роля при разследване на престъпленията против горското стопанство, са разгледани веществените доказателства и веществени доказателствени средства.

А. Предметът на престъплението и средството за неговото извършване. Подробно са описани най-често срещаните хипотези на задържане и начинът на приобщаването им към доказателствения материал, необходимостта от съставяне на прецизни протоколи за оглед на веществени доказателства, протоколи за съхраняване, оставяне на отговорно пазене и др.

Б. Писмените материали от образуваната административно–наказателна преписка, съдържаща акт за установяване на административно нарушение, констативни протоколи, разписки за задържани материали, рапорти, наказателни постановления и др. Изготвят се от оправомощените горски служители преди започване на наказателното производство, поради което не представляват писмени доказателствени средства. Тези документи притежават доказателствена стойност като писмени доказателства от групата на веществените доказателствени средства в тесния смисъл понятието /„случайни документи”/. За възможността те да бъдат законосъобразно приобщени към доказателствения материал се изтъква и друг аргумент - със съставянето на акта за административно нарушение на този първоначален етап възникват единствено административно-наказателни правоотношения. При установяване, че деянието представлява престъпление, ако бъде започнато наказателно производство, тези правоотношения се преобразуват в наказателно-правни, поради което събраните доказателства не губят своята доказателствена сила. Наличието на пропуски при съставянето им обаче, се отразява на тяхната доказателствена стойност.

В. Същински веществени доказателствени средства, посочени в чл.125 НПК, чрез които интересуващите делото факти се възпроизвеждат по веществен начин - отрязъци от шайби на дървета, отпечатащи от горски марки, отливки от оставени следи. Като веществени доказателствени средства се използват и направени по съответния ред фотоснимки с оглед фиксиране на дървените материали - предмет на престъплението, както и на средството за извършване на престъплението. Възможно е, макар и по-рядко, да се изготвят

диапозитиви, кинозаписи, видеозаписи, звукозаписи, планове, схеми, скици на местопроизшествието.

§2.IV. Изземване и отнемане на предмета и средството на престъплението в полза на държавата.

А. Посочени са общите положения при изземване и отнемане на предмета и средството на престъплението по НПК, както и приликите и разликите с мерките по ЗАНН и специалните закони, уреждащи посегателствата срещу горите.

В административния процес, наред с наказанията, се прилагат специфични принудителни административни мерки с оглед ограничаване на последиците от извършеното административно нарушение и предотвратяване осъществяване на друго такова. Съществува и възможност за отнемане в полза на държавата на предмета и средствата на противозаконното деяние, *независимо чия собственост са те*, освен ако се установи, че са използвани независимо или против волята на собственика им. Подлежат на отнемане в полза на държавата, както дървесината и недървесните горски продукти - предмет на нарушението, така и животните и всички други средства на нарушението. *Уредбата в НК - чл. 235, ал. 7 - също предвижда отнемане на предмета на престъплението в полза на държавата, а ако липсва или е отчужден се присъжда неговата равностойност.* С приемането на тази разпоредба през 2006 г. се целеше утвърждаване на принципа на безусловното отнемане, основан на разбирането, че не може да се извличат каквито и да било облаги от извършеното престъпление. В теорията основателно се критикува начинът, по който текстово е формулирана разпоредбата на чл. 235, ал. 7 НК, чието буквално тълкуване води до заключението, че на отнемане подлежи единствено предметът на престъплението, само ако принадлежи на виновния. Безспорно това са случаите, когато самият собственик на частна гора добива в нея дървета без надлежни разрешителни. В останалите случаи, когато предметът на престъплението са дървета от държавния горски фонд, противозаконният им добив не променя собствеността върху тях и те ще си останат държавни, поради което не е правно издържано да се говори за отнемане в полза на държавата. В случаите, в които предметът на престъплението произхожда от частна или общинска гора, той не подлежи на отнемане в полза на държавата, тъй като следва да се върне на неговия собственик - община или частно лице.

Малко по-различно се поставя *проблемът с отнемането, когато се касае до средството на престъплението*, при което решаването му е поставено изцяло в зависимост от собствеността върху вещта. Когато средството на престъплението не е собственост на виновното лице, то не подлежи на отнемане в полза на държавата при условията на чл. 53 ал.1

и ал.2 НК. Подобно общо правило съществува и в чл. 20 ЗАНН, но при административните нарушения законодателят е въвел едно по-строго условие, посочено в чл. 273 от Закона за горите, което предвижда отнемане на средството на нарушението, независимо от това чия собственост е, и дори ако то не принадлежи на нарушителя, освен ако се установи, че е използвано независимо или против волята на собственика му. В чл. 20, ал. 4 ЗАНН също е предвидено изключение от общото правило – отнемане не се допуска, когато стойността на вещите явно не съответства на характера и тежестта на деянието.

Б. Трудности при задържане и пазене на предмета и средството на престъплението. Посочени са практическите проблеми, възникващи при изпълнение на задължението за изземване (задържане при проверката) на предмета и средството на престъплението, както и при пазенето им в качеството на веществени доказателства до момента, до който са необходими за нуждите на наказателния процес. Проблемите са свързани преди всичко с изземване на предмета и средството на престъплението на основание чл. 41 ЗАНН и оставянето им на съхранение в складовете на горските стопанства или на трето лице до решаване на въпроса за виновността и отговорността. В някои случаи дървеният материал не се изземва поради фактическа невъзможност от страна на горските и полицейските служители - липса на техника за транспортиране и място за съхранение на задържаните вещи. По-нататък в този параграф са разгледани проблемни хипотези, възникващи при връщане на веществените доказателства. Посочени са задълженията на решаващия орган, който се произнася по искането за връщане (наблюдаващият прокурор или съдът) – проверка относно надлежното приобщаване на вещите към доказателствата по делото и дали лицето-молител е собственик на вещите или негов пълномощник. След изясняване на посочените обстоятелства органът се произнася по същество, като се ръководи от това, дали предметът или средството за извършване на престъпление подлежат на отнемане в полза на държавата. Разгледани са няколко конкретни казуса на връщане на приобщени по делото веществени средства и тяхното обжалване, по които има противоречива съдебна практика.

§ 2.V. Граждански иск при престъпленията против горското стопанство. Мерки за обезпечение на гражданския иск, на глобата и отнемане в полза на държавата на предмета и средствата на престъплението.

А. Гражданският иск е разгледан като правомощие, свързано с необходимостта от възстановяване на вредите, причинени от извършеното престъпление и задължението на подсъдимия и/или гражданския ответник да възстанови виновно причинените от него

вреди. Наказателно-процесуалният кодекс признава на пострадалия определени процесуални права и задължения да участва в наказателния процес още от досъдебната фаза – чл. 15 ал.4, чл. 67, чл. 73, чл. 75, чл. 243 ал.6, чл. 244 НПК и др. Тези разпоредби представляват процесуални гаранции, които гарантират на едно лице възможността да се конституира като граждански ищец впоследствие в съдебната фаза.

При образувано съдебно производство граждански иск може да се предяви от законните представители на претърпелите вреди юридически лица. В качеството на пострадали или ошетенни юридически лица граждански иск могат да предявят и общините, юридически или физически лица и други собственици на частни гори. Гражданският иск има за предмет отговорността за непозволено увреждане, като могат да се претендират всички виновно причинени вреди, резултат на извършеното престъпление – разходи за разчистване, трасиране, възобновяване, ново залесяване, закупуване на репродуктивни материали, възстановяване на ерозирани следствие сечта земи и отглеждане на горски терени, причинени екологични вреди, пропуснати ползи от евентуална продажба на дърветата, неизпълнение по вече сключени договори, предотвратяване на възможност да се получи бъдеща печалба.

Ошетените горски юридически лица с оглед тяхната правосубектност не могат да се конституират като частни обвинители. В качеството на частни обвинители за престъпления против горското стопанство могат да се конституират единствено пострадали физически лица - собственици на частни гори, които са били обект на посегателство.

Б. Мерките за обезпечаване на гражданския иск, глобата и отнемането на вещи в полза на държавата по чл. 72 и чл. 73 НПК са разгледани като процесуално средство, свързано с правото за възстановяване на нанесените вреди на пострадалите лица:

а) Мерки за обезпечаване на гражданския иск се вземат от съда по искане на пострадалия или неговите наследници, или на ошетеното юридическо лице. В досъдебното производство съответният първоинстанционен съд еднолично в закрито заседание взема мерки за обезпечаване на бъдещ иск по реда на ГПК.

б) Мерки за обезпечаване на глобата и отнемане в полза на държавата на предмета и средствата на престъплението се взимат по искане на прокурора от съответния първоинстанционен съд еднолично в закрито съдебно заседание по реда на ГПК. В случаите на извършено престъпление по чл. 235 или чл. 236 НК, за които се предвижда наказание глоба и отнемане на предмета на престъплението, прокурорът е длъжен служебно да вземе мерки за обезпечаване. Най - често обезпечаването става чрез налагане на заповед върху движими вещи –

дървен материал, други горски насаждения, товарни автомобили, гатер-банзици, циркуляри, моторни резачки. В случаите, когато уважава искането, съдът в определението посочва какви обезпечителни мерки се допускат, спрямо кои обекти и лица. Въз основа на определението и в съответствие с вида на допуснатата обезпечителна мярка, съдия-изпълнителят по молба на прокурора налага заповед върху движимите вещи или парични влогове. Ако е наложена възбрана върху недвижим имот трябва да се направи и искане до съдията по вписванията за отразяване в регистъра по вписвания. Съдът може и да остави без уважение искането на прокурора, като отказът да наложи обезпечителна мярка, подлежи на протестиране в 7-дневен срок по глава 22 НПК.

§ 3. Превантивната политика и горската престъпност.

Посочени са мерките срещу горската престъпност, които следва да съчетават както методите на принуда, така и тези с възпитателно въздействие. Това се налага с оглед функциите на разследващите органи, свързани със съдействие за предотвратяване на престъпленията и които са израз на превантивната функция на наказателното производство /чл. 1, ал. 2 НПК/. Наред със стремежа за бързо и ефективно наказване на извършителите, внимателно трябва да се изследват причините и условията, способствали за извършване на престъпленията по чл. 235 и чл. 236 НК. Все повече в наказателно-правната и криминологична литература се застъпва становището, че по-важна роля в борбата с престъпността има превенцията, отколкото репресията. Често последиците на престъпното деяние не се премахват с налагането на наказание, а напротив – генерират в общността допълнителни конфликти, чието разрешаване не е институционализирано. Това е така, защото социалните очаквания за справяне с престъпността понастоящем са проектирани почти изцяло върху възможностите на наказателното, а не на възстановителното правосъдие.

В борбата срещу горските посегателства спецификата на превантивната политика се определя от елемента, свързан с властта на управление – горската престъпност е система, която закономерно съществува в нашето общество и измененията в нея са резултат от фактори, проявяващи се по времето на управление на различни власти.

Посочени са мерките, взимани от страна на прокурора с цел предотвратяване и ограничаване на следващи престъпления. По реда на общия надзор за законност и на основание чл. 145, ал. 1, точка 3 от Закона за съдебната власт се възлагат проверки на компетентните административни органи. На основание чл. 145, ал.1, точка 6 от ЗСВ при констатирани нарушения, съгласно законовите правомощия на прокуратурата за предприемане на мерки за отстраняване на нарушения или възстановяване на вредните последици, се изготвят предложения.

Действащата от 2011 г. „Методика на прокуратурата за взаимодействие с контролните органи при противодействие на закононарушенията и престъпленията в защита на обществения интерес и правата на гражданите“ дава ясни правила за начина на взаимодействие. Най-често се установяват недостатъци в управлението и охраната на територията на горския фонд и държавната собственост, отдадена за ползване и стопанисване на държавните горски стопанства, неефективност на стила и метода на ръководене, както и конкретни нарушения на горски работници и служители. Целта е да се въздейства върху правното съзнание на работещите в горските служби в посока коригиране на условията и криминогенните фактори. До успех водят редовно провежданите съвместни съвещания на ниво регионална дирекция по горите, както и работните срещи с органи, които стоят извън правораздавателната система, но чието участие в борбата за предотвратяване на престъпленията против горското стопанство е полезно - органите на регионалните дирекции за строителен надзор, общините, данъчните органи, органите по електроснабдяване, водоснабдяване, местните звена на службите за пожарна и аварийна безопасност и др.

Глава четвърта

Особености при разследване и доказване на престъпленията против горското стопанство

Проблемите при разследване на престъпленията против горското стопанство произтичат от специфичния предмет на посегателство, начина на формулиране на изпълнителните деяния, трудностите при тълкуване на изпълнителното деяние и отношението между престъпленията против горското стопанство и други престъпления.

Първата група обхваща проблемите, разгледани в § 1 - обстоятелства, подлежащи на изясняване, съобразно предмета на доказване по НПК. Специфичният предмет на доказване при престъпленията против горското стопанство изисква много прецизно планиране на разследването, включващо установяване възможно най-бързо и пълно на обстоятелствата, подлежащи на изясняване, построяване на версии и тяхната проверка. Посочени са общите обстоятелства, подлежащи на изясняване съгласно чл. 102 НПК, след което подробно са анализирани проблемите, които възникват при установяване на:

§ 1.2. *Обстоятелства, подлежащи на изясняване при незаконна дейност за придобиване на дървета от горския фонд - чл. 235, ал.1 НК.* Това са действията, които отразяват процеса на фактическото добиване

на дървета в неговата хронологическа последователност в широкия смисъл на понятието „добив“.

Само по себе си разследването на деянието „сече“ предизвиква най-малко колебания. При тази форма на изпълнително деяние следва да се установят действия на дееца по извършване на фактическо отделяне на дървета или части от тях от естествената им среда в горския фонд. Практически са възможни различни методи на отсичане, при които настъпва механично прекъсване на връзката между ствола на дървото и дънера или на връзката между част от дървото и ствола.

Възможно е при изкоренени горски дървета неправилно деянието да се квалифицира като престъпление по чл. 236 НК - унищожаване на горски дървета. За разлика от престъплението по чл. 235 ал. 1 НК, където предмет на престъплението са каквито и да е дървета или части от тях, които се намират в горския фонд, предмет на защита по чл. 236 НК са единствено горските дървета в горските масиви. В тези случаи е важно да се държи сметка и за умишъла на дееца - дали волята на дееца е насочена към добиване на дървета или към тяхното унищожаване.

Трудности при разследване на деянието „добив“ могат да възникнат поради това, че при определени хипотези същото може да покрие съдържанието на двете самостоятелни форми на изпълнителното деяние „сече“ и „извозва“. Когато деянията сеч и извоз са извършени от едно и също лице, по отношение на един и същи предмет на посегателство, едновременно или последователно във времето, но най-често непосредствено едно след друго, действията по отсичане и извозване на дървета до временния склад представляват по същество части от дейността „добив“ в тесния смисъл на това понятие - сеч и извоз на дървесина до временен склад. Формите „сече“ и „извозва“ от една страна и деянието „добива“ са съотносими, като второто е с по-широк обем, като се прави разграничение между понятието „добив“ в тесен смисъл и широкия смисъл на термина „добив на дървета“ по ал. 1.

За да се докаже събиране и вземане на дървета или на част от тях, следва да се съберат обстоятелства, сочещи за извършена дейност по установяване на фактическа власт върху предмета на престъплението с цел поставянето (подреждането) му на определено място и изнасянето му по-късно от територията на горския фонд. Разликата между тях е, че при *събиране* на дървета, които са естествено паднали, същите се намират в хаотично състояние, без да са били подредени по някакъв начин, което характеризира деянието „*вземане*“. Събиране на суха и паднала дървесина от единично пръснати дървета е санитарно мероприятие в горите, като основно правило в горското стопанство е сухата и паднала дървесна маса да се събира при доказана възникнала необходимост. Събирането е с по-широк обхват и при определени казуси включва и съдържанието на по-отдавна въведената форма на

деянието „вземане”. Спорни хипотези съществуват при преценка какво престъпление се осъществява при кубирани дърва на склад - вземане по чл.235 ал.1 НК или престъпление против собствеността - в тази връзка са посочени обстоятелствата, които да се изследват, като е взета в предвид специалната терминология на отрасловите закони.

По-нататък в § 1.2 са дадени критерии за очертаване на границата между деянията „извозва” по чл. 235 ал. 1 пр. 5 и „транспортира” по чл. 235 ал. 2 пр. 3 НК. Въпреки че деянията, представляващи административни нарушения по специалните закони и формите на деянието на престъпленията по чл. 235 ал. 1 и ал. 2 НК след изменението на чл. 235 НК от 2004 г. и приемането на новия Закон за горите бяха уеднаквени и противоречието между тях до известна степен преодоляно, все още в съдебната практика има случаи на смесване на деянията „извозване” и „транспортиране“. Анализирани са конкретни спорни хипотези на незаконен извоз и транспортиране, като авторът е изложил своето становище относно обстоятелствата, подлежащи на изясняване с оглед правилната правна квалификация.

В § 1.3. са разгледани обстоятелствата, подлежащи на изясняване, свързани с извършени престъпни действия с незаконно добит от друг дървен материал - чл. 235, ал. 2 НК. Касае се за цялостна дейност, която включва отделни етапи или възможни действия с вече добитата дървесина, които могат да бъдат реализирани изцяло или частично, като следващите действия не поглъщат предшестващото.

В § 1.3.1. е разгледан въпросът за *отношението между деянията, очертани в първите две алинеи на чл. 235 НК.* Те могат да се намират в отношение на поглъщане в случаите, когато субектът и предметът на престъплението са едни и същи и деянията, осъществени за добиване на дървесна маса поглъщат тези, които са насочени към осъществяване на фактическа власт върху предмета на престъплението. Съотношението на престъпните състави по ал.1 и ал.2, така, както са уредени към момента, не позволява, ако едно лице е осъществило дейностите по ал. 2 с дървета, който той лично е добил, а не са незаконно добити от другото, деянието му да се квалифицира и по ал. 2. В такава хипотеза деецът ще бъде наказан единствено за извършения незаконен добив на дървета по ал.1, като за извършената незаконосъобразна дейност по ал. 2 той ще носи само административна отговорност по специалния закон, без да може да бъде осъден за деяние по НК. В случаите, когато деецът по ал. 1 и този по ал. 2 са различни лица – първият добива дърветата, а вторият извършва последващи действия с тях, като двете лица действат независимо едно от друго – липсва поглъщане и деянията получават самостоятелна правна квалификация.

В § 1.3.2. са анализирани най-сериозните проблеми, които възникват при разследване на деянието „*укриване*”. Основен въпрос, който се поставя при тази форма на изпълнителното деяние е дали престъпният състав по чл. 235 ал. 2, осъществен чрез укриване на незаконно добития дървен материал е особен случай на вещно укривателство по чл. 215 НК или самостоятелен състав на престъпление. Посочени са общите елементи между укриването по чл. 215 НК и формата на изпълнителното деяние по чл. 235, ал. 1, предложение 1 НК. Разгледан е механизмът на укривателството по чл. 235, ал. 2 НК, който подобно на вещното укривателство по чл. 215 НК, се характеризира с три основни момента. Очертани са особеностите на разпоредбата на 235 ал.2 НК като специална норма по отношение на чл. 215 НК, свързани с предмета на посегателство и със спецификата на обекта - обществените отношения, които регулират правилното управление и контрол на горския фонд. Посочени са трудностите при установяването на вина при тази форма на изпълнително деяние, поради невъзможност да се съберат преки доказателства за авторството на престъплението и субективните признаци на състава на престъплението.

§ 1.4. разглежда обстоятелства, подлежащи на изясняване при престъпно унищожаване и повреждане по чл. 236 НК.

Особеностите при разследване на деянията *унищожаване и повреждане по чл. 236 НК* и обстоятелствата, подлежащи на установяване следва да се тълкуват в контекста на изпълнителното деяние на общия състав по чл. 216 НК. В доктрината и съдебната практика няма спор, че престъплението по чл. 236 НК е специален състав на престъплението по чл. 216 НК, като се има предвид по-особеният обект на защита и специфичният предмет на посегателство, произтичащи от обстоятелството, че предмет на престъплението не са вещи, а живи растителни организми - елементи от горския фонд, които се намират в естествено състояние. Ако се установи, че унищожените насаждения са извън горските масиви и извън категориите, посочени по-горе в отрасловите нормативни актове, деянието е по общия състав на чл. 216 НК или друг вид престъпление против собствеността. Посочена е връзката между разглежданото посегателство и престъпленията по чл. 237 НК, чл. 278в, чл. 278г НК, чл. 330 и чл. 331 НК, чл. 352 НК и др., като с оглед отграничаването им, са посочени фактическите обстоятелства, които следва да бъдат изяснени.

Втората група въпроси, разгледани в § 2 са във връзка с възникващи конкретни проблеми при правоприлагането. Както вече беше споменато, работата по разследване и доказване на тези престъпления се сблъсква с редица проблеми, произтичащи от особеностите на

предмета на престъплението, специфичните начини на осъществяването му и от обстоятелството, че в тази дейност са въввлечени редица лица, чиито интереси, макар и разнопосочни, са еднакво ориентирани към прикриване следите на извършеното престъпление. Поради това в този параграф са очертани основните насоки при събиране на доказателства по отношение на по-съществените форми на изпълнителното деяние, като са разисквани конкретни казуси. Разгледани са въпроси, свързани с планиране и последователност на разследването и провеждане на оперативно-издирвателните и организационни мероприятия. Използвана е широко позитивно-правната уредба на Закона за горите и подзаконовите актове по прилагането му.

Трудностите при доказване на незаконната сеч основно са свързани с документите за произход и положените горски марки, произтичащи много случаи от недоброто качество и недостатъчно прецизната работата на горските служители при издаване на разрешителните документи, както и при попълване на документите при фактическото осъществяване на добива. Посочени са проблемите относно начина на поставяне на горските марки, уреден в Инструкция № 17 от 10.08.1999 г. за контролната служба в горите и горската стража, похабяването им поради атмосферни условия (дъжд, сняг, кал) или в процеса на непосредствената обработка и преработка на материала. Анализирано е изключително трудното доказване на произхода при фасонирани дървета и необходимостта от изземване на важни преки веществени доказателства. Във всички тези случаи с цел изясняване произхода на дървения материал е необходимо след събиране на относимите писмени доказателства да се назначават лесотехнически експертизи. Неустановяване по безспорен начин на мястото на извършване на незаконна сеч, особено ако не е бил извършен оглед на местопрестъплението, съществено затруднява доказването. Прецизното замерване на отсечените дървета на място ще позволи по-късно да се направи точно изчисление на кубатурата им съгласно сортиментна таблица. За доказване на вида и начина на осъществяване на сечта е важно да се изследва с какви технически средства са извършени фактическите действия по отсичането и при тяхното установяване същите да бъдат иззети като веществено доказателство.

Във връзка с особеностите на доказване на изпълнителните деяния по чл. 235 ал.1 НК „извозва” и „транспортира” са направени важни пояснения. Доказването им поначало може да стане и само с косвени факти, но в някои проблемни случаи - деецът извозва отсечени, събрани или взети от горския фонд дървета, но се намира извън територията на гората, трудно се доказва авторството за извършената преди това незаконна сеч без преки доказателства. Като косвени доказателства се събират факти, сочещи за съществуваща пряка връзка между

задържаните на мястото отсечени, впоследствие извозени дървета и откритите в близост дънери и пънове. Анализирани са случаите, когато е спорно дали е осъществено „извозване“ или „транспортиране“, при което е необходимо да се установи по несъмнен начин, кой е отсякъл или взел дърветата – деецът, който ги извозва или трето лице. Посочени са какви конкретно гласни и писмени доказателства следва да се събират, като след анализ от решаващия орган съгласно действителното им съдържание, последният решава делото по същество. Свидетелските показания на горски и полицейски служители следва да се анализират от решаващия орган съгласно действителното им съдържание – всеки от тях е установил факти, които лично е възприел при извършените проверки относно вида, състоянието, маркировката на дървения материал, начина на полагане на горската марка и съответствие с представения от дееца превозен билет, поведението на подсъдимия. Подчертана е необходимостта от прецизното извършване на оглед и измерване на дървения материал с оглед установяване на вида и кубатурата му.

Посочени са и трудностите, свързани с доказване на субективните елементи на състава на престъплението „транспортиране“ на незаконно добит от друго дървен материал, при който е необходимо по безспорен начин да се установи, че деецът е знаел за незаконния произход на материала. Направени са отграничения от хипотезите на непредпазливо поведение, особено ако деецът е изпълнявал чужда поръчка, както и от хипотезите на административно нарушение.

Макар и не толкова многобройни, са разгледани и възникващите проблеми при разследването на свързаните с извоза и транспортирането дейности – товарене и разтоварване по чл. 235 ал.2 НК. Успешното доказване на тези действия изисква събиране на преки и първични доказателства - свидетелски показания на очевидци, в това число горски или полицейски служители, които лично са заловили дееца в момент на товарене, респ. разтоварване на материала, както и събирането на косвени доказателства за извършеното престъпно деяние. Ако извършителите не са били заловени непосредствено на местопрестъплението, в момент на товарене или разтоварване, но по-късно проверяващите органи са успели да ги проследят и заловят по оставените пресни следи - отпечатъци от автомобила, оставени по кални горски пътища, дири от превозното средство на мястото на натоварване, ще са налице косвени доказателства за извършеното престъпно деяние. При натоварване и разтоварване на незаконно добити дървета, направеното от дееца признание за виновност, за да бъде използвано като доказателство, следва да включва и изявление за знание относно незаконността на дървения материал. И тук е много важно при откриване на нарушението да се извърши точно замерване на материала.

Очертана е връзката при доказване на товаренето и разтоварването

като фактическа дейност с другата форма на изпълнителното деяние по ал. 2 „транспортране“. При установено разтоварване на незаконно добити дървета могат да бъдат събрани преки или косвени доказателства и за предхождащите го дейности по натоварване и транспортране.

Най-обстойно в този параграф са анализирани трудностите, които възникват при доказване на деянието „укриване“ по чл. 235 ал.2 НК, възникващи поради невъзможност от събиране на преки доказателства за авторството на престъплението и субективните признаци на състава на престъплението. Разгледани са редица конкретни действия на извършителите, които възпрепятстват узнаване на местонахождението на материалите и тяхното разпознаване и установяване на фактическа власт. Авторът, опирайки се на съдебната практика, застъпва тезата, че за да се приеме, че е осъществено укривателство, следва дървеният материал не само да бъде приет за съхранение в двора, където е разположен блок банзика, но и да бъдат извършени и други допълнителни действия - заключване на входна врата, поставяне на материала в прикрита пристройка, размесването му с друг законен материал, покриване с предмети, за да не се вижда и други действия, които обективно затрудняват неговото намиране. При разследване и доказване на деянието „укриване“, трябва да се държи сметка за характерните особености на дърветата като вещи, които се отличават с по-голям обем и тегло и подлежат на преработване - обстоятелства, които обективно затрудняват фактическото им укриване в отделни прикрити помещения. Ето защо *действията на дееца по съхранение и преработка* на укрития, незаконно добит от другиго дървен материал, следва да се разглеждат в контекста на това налице ли е безспорно затрудняване на контролната дейност на горските и полицейските служители. На тази основа се разграничават близките по съдържание деяния по чл. 235 ал.2 пр.1 и пр.5 и 6 НК.

Трудното откриване и събиране на преки и първични доказателства за установяване на укривателски действия, налага да се събират доказателства, които поначало са косвени и установяват странични на главния факт обстоятелства, но без тях обвинението и авторството не биха могли да се докажат - различни справки и документи относно дейността и собствеността на обекта, извлечения от дневника за постъпилите материали в дървообработващия цех, воден съгл. чл.132 ППЗГ, наличие на производствена марка съгласно правилата на Закона за горите и Правилника за прилагането му и др.

Посочено е какви доказателства следва да се събират, за да се докаже субективната страна на укриването и най-често изтъкваните доводи като защитна версия за липсата на умисъл. Във всички случаи, при преценка на вината, следва да се отчете обстоятелството, че лицата, които като търговци системно се занимават с дърводобив и

дървопреработване, са наясно с изискванията на закона към документите за произход и реда за полагане на горски марки, което обосновава защитната теза за незнание относно незаконността на дървения материал. С оглед трудностите при доказване, съдът и органите на досъдебното производство при вземане на своето решение по същество, много внимателно анализират всички събрани доказателства и правилната оценка на всички установени факти и обстоятелства, при съобразяване с целия събран доказателствен материал.

Анализирано е и по-широкото практическо тълкуване на закона, допускащо припокриване на двете самостоятелни форми на деянието „укрива” и „преработва”, според което още със самото приемане на незаконно добитите от друго материали за преработка и съхранение, обективно се затруднява тяхното откриване, а ако междувременно материалът се фасонира или преработи във вид на дограма или мебели, неговото откриване впоследствие става практически невъзможно.

Застъпена е тезата, че успешното разкриване на укриването, съхраняването и преработването на незаконно добит дървен материал в много голяма степен зависи от стриктното спазване на регистрационния режим на дървопреработвателните предприятия.

С оглед трудностите при доказване на деянието „укриване“, съдът и органите на досъдебното производство при вземане на своето решение по същество, много внимателно следва да анализират всички събрани доказателства и да се стремят правилно да оценят всички установени факти и обстоятелства, при съобразяване с целия доказателствен материал.

Накрая са разгледани особеностите при разследване на деянията съхранение и преработка по чл. 235 ал.2 пр. 5 и 6 НК. Според едно по-широко практическо тълкуване на закона, още със самото приемане на незаконно добитите от друго материали за съхранение и преработка, обективно се затруднява тяхното откриване, а ако междувременно материалът се фасонира или преработи във вид на дограма или мебели, неговото откриване впоследствие става практически невъзможно. С други думи, в някои случаи се допуска припокриване на двете самостоятелни форми на деянието „укрива” и „преработва”. Както и при другите форми на изпълнителното деяние по чл. 235, ал.2 НК, ако при осъществяване на контролната дейност върху добива на материала липсват резултати, извършителят е останал неразкрит или материалите не са били задържани, последващият контрол се осуетява и затруднява.

Всички производители на фасонирана дървесина и преработени дърва за горене, както и търговците с дървени материали са задължени да водят дневник за постъпилите материали съгласно чл. 132 ППЗГ. Собствениците на дъскорезници и дървопреработващи предприятия са задължени също така да се регистрират в съответното държавно горско

стопанство и да притежават производствена марка, чието преотстъпване на други лица е забранено.

Посочени са преките и косвените доказателства, които се събират за установяване на предмета на доказване. Важно е да се установи кой фактически и юридически осъществява организационните функции за работа в проверявания обект, в който са открити незаконно добитите дървени материали и кои лица извършват дървопреработвателната дейност - управител на търговско дружество, собственик на едноличен търговец или друго лице - специално назначено или наето.

В редица случаи за доказване на законността на намерения дървен материал е необходимо да се назначи лесотехническа експертиза, която да установи вида на дървесината, времето на добиване, което обикновено се определя ориентировъчно, а не категорично, и дали е възможно намереният на мястото на проверката материал да бъде получен от представените документи за произход.

Когато за установяване на незаконния произход са изчерпани всички доказателствени източници, не е възможно да се установи по несъмнен начин осъществяването на престъплението по чл. 235, ал.2 НК. В тези случаи обаче може да се докаже извършено административно нарушение по ЗГ или друг отраслов закон.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ ДЕ ЛЕГЕ ФЕРЕНДА

Анализът на престъпленията против горското стопанство, на процесуалните действия, насочени към разкриването им, трудностите, пред които са изправени правоприлагащите органи при тяхното разследване и доказване, както и дългогодишният ми опит и наблюдения върху тази материя ми позволяват да предложа редица промени *de lege ferenda*.

Повечето от предложенията вече бяха посочени в изложението на настоящото изследване. *Част от тях считам за безусловно необходими, по отношение на други споделям известни съмнения и намирам за необходимо да посоча, че по отношение на последните следва да бъдат обсъдени и други различни гледни точки.* По този начин ще се избегне опасността от преминаване в ненужен уклон към наказателен популизъм, което невинаги е ефективен метод, предвид възможността от прилагане и на друг инструментариум за превенция. Тези опасения са посочени на съответните места в дисертационния труд, както и по-долу.

Условно предложенията могат да бъдат разделени в няколко групи:

I. Предложения за изменения и допълнения в съставите на престъпленията по чл. 235 и чл. 236 НК, както и за създаване на нови състави на престъпления:

- По отношение на формите на изпълнителното деяние. При криминализиране на други деяния, представляващи в момента административни нарушения *задължително* следва да се отчете дали е налице по-висока степен на обществена опасност и настъпилия вредоносен резултат. *При липса на такива, допълването на наказателния закон само ще доведе до затруднения при тяхното тълкуване и прилагане.*

- Създаване на нов състав на престъпление относно защитата на така наречените странични горски ползвания и ползването на недървесни горски продукти – чл. 235а НК;

- Допълване на по-тежко наказуемите състави;

- Криминализиране на непредпазливите действия на посегателствата по чл. 236 НК

II. Видът на предвидените наказания по НК и отрасловите закони също може да бъде оптимизиран.

- да се предвиди наказанието „пробация“ за основните състави;

- да се предвиди наказанието „конфискация на част или цялото налично имущество на виновния“ при по-тежките случаи;

- промяна на разпоредби от отрасловите закони и Закона за административните нарушения и наказания, която да урежда възможността горските нарушители, които не могат да платят санкциите си, наложени им като административно наказание, да полагат безвъзмезден труд в полза на обществото. Подобно административно наказание е съществувало в чл. 45 и чл. 49 на Закон за горите от 1897 г.;

III. Предложения във връзка с отнемането в полза на държавата на предмета и средството на престъплението, като принципа за безусловно отнемане в полза на държавата се разшири и обхване и средството на престъплението – допълване на чл. 235, ал. 7 НК. Подобна разпоредба е предвидена в НК за други престъпления против стопанството – при митническите престъпления - чл. 242, ал. 8 НК, чл. 242а НК. Трябва да се посочи, че тази идея е последователно проведена при административното наказване. Възможността за отнемане на средството за осъществяване на деянието, регламентирана в чл. 273 на действащия Закон за горите е възприета като принцип в административното съдопроизводство още в първия Закон за горите от

1897 г. и е съществувала и във всички предишни горски закони, включително и в предпоследния.

IV. Предложение за разширяване кръга на проверяващите и разследващи органи за престъпления против горското стопанство.

- По отношение на *проверяващите* органи - оправомощаване на горски служители в качеството им на административни контролни органи да извършват проверки преди образуване на наказателното производство за престъпления против горското стопанство. Опитът на тези служители относно разкриване и установяване на нарушения срещу горите, може да бъде използван и ако в отрасловите закони се предвидят повече възможности същите да оказват помощ на органите на МВР чрез конкретни фактически действия, даване на съвети, разяснения, насоки и указания. Такава възможност е съществувала в един от първите горски закони – Закона за горите от 1897 г.
- За *разследващите органи* като по-смела идея да бъде обмислено създаване на отделно звено горски разследващи органи по подобие на митническите инспектори по чл.194 ал.4 НПК, които да имат право да извършват процесуално-следствени действия. Друг вариант е горските разследващи да бъдат част от структурата на полицейското разследване в МВР - разследващи полицаи, но с оглед спецификата на разследваните престъпления да имат по-особен статут – по подобие на Транспортна и Гранична полиция. Съществува и трети вариант – с оглед установените трудности при разследване на този вид дела, да се въведе по-тясна специализация на разследващите полицейски органи, да се подобри информационното им осигуряване и техническо обезпечаване и по-добро взаимодействие с горските експерти, подходящо практическо обучение и пр. При обсъждане на всички тези възможности *задължително следва да бъдат взети в предвид опасенията, свързани с подготовката на разследващите органи*. Нужно е въвеждане на ясни критерии за определяне на тяхната квалификация и правомощия.

V. Изменения в отрасловите закони –

- да се издаде изричен подзаконов акт (евентуално наредба), чието приложно поле да определя изчисляване на причинените на горския фонд вреди специално при извършени престъпления против горското стопанство;
- за определени дърводобивни и дървопреработвателни дейности да се въведе по-строг разрешителен (лицензионен) режим;

- по подобие на отменения през 1997 г. Закон за горите от 1958 г. /чл. 42/ да съществува изрична правна норма, която да определя кога едно деяние, свързано с незаконен добив на дървен материал е административно нарушение и кога престъпление според размера на причинените вреди;

VI. Изменения и допълнения в Методическите указания за разследване на престъпленията и установяване на нарушенията по горите, разработени съвместно между Главния прокурор на РБ, МВР и Държавната агенция по горите, приети на 22.01.2008 г., изменени и допълнени месец март 2009 г.

Посочените предложения са продиктувани от съществуващите в горския отрасъл комплексни проблеми, чието разрешаване следва да стане чрез участието на всички държавни органи и обществени организации. Само по този начин ще се постигне най-правилното стопанисване, умножаване, опазване, охрана и най-разумно ползване на гората, с която природата ни е дарила.

Списък на приложения

1. Приложение № 1 - Разпространение на горската престъпност по апелативни и окръжни райони.

2. Приложение № 2 – Данни относно образувани преписки, изпратени преписки на административно наказващ орган, образувани досъдебни производства, от тях внесени в съда досъдебни производства, осъдени лица

3. Приложение № 3 - Данни за личността на извършителите на престъпления против горското стопанство

4. Приложение № 4 - Подзаконови нормативни актове по прилагане на законите за защита и развитие на горите

5. Литература

6. Ведомствени актове

7. Нормативни актове

8. Цитирани съдебни решения

9. Използвани съкращения

10. Справка за приносите в дисертационния труд

11. Резюме на английски език

12. Резюме на немски език

13. Справка относно изпълнени критерии и показатели за придобиване на образователна и научна степен ДОКТОР

14. Автобиографична справка на докторанта

15. Декларация за оригиналност